

UMHVØRVISDÁLKING TEKUR DIK Á SEG

10. august vóru miðlarnir á tremur við tølum frá »World Glacier Monitor Service« uppgerð, sum seinastu 120 árini hevur gjørt mátingar av jøklunum kring heimin

MORTAN ØSTERØ

Mátingarnar, ið vórðu almannakunngjörðar 10. august vístu, at hitalagsbroytingarnar færa við sær, at jøklarnir bráðna skjótari enn nakrantíð áður.

Somuleiðis varð 2014 heitasta ári, sum nakrantíð er mált kring allan knøttin, og tað førir við sær, at jøklarnir nú bráðna triggjar ferðir so skjótari enn í 1980unum.

Fáar dagar seinni, kunngjörði Global Footprint Network, at 13. august var ársins »Earth Overshoot Day«, ella jarðarinnar »ovnýtslu dagur«. Tað vil siga, at longu fyra mánaðir áðrenn árslok, varð samlaða dálkingin størri, enn jørðin megna at bera fyri árið.

Síðani 2003, hevur stovnurin mátað natúrligu evnini hjá jørðini at framleiða náttúruleiki í mun til hvussu skjót vit eru at brúka náttúruleiki. Hvørt ár verður mett, at jørðin hevur eina avmarkaða

framleiðslu, somuleiðis sum hon megna eina árliga dálking. Seinastu árini, hava menniskju brúkt meiri enn jørðin framleiðir, samstundis sum vit hava dálkað meiri enn jørðin megna innan eitt ár. Tað er hendan skerjingin, ið verður nevnd »Earth Overshoot Day«, ella ovnýtsludagurin.

Síðani mátingarnar hava verið gjörðar, er dagurin fallin alsamt fyrr á árinum. Fyri bara 15 árum síðani, fall dagurin á 1. oktober, meðan hann í ár longu fellir 13. august. Orsøkirnar til, at ferð kemur á veðurlagsbroytingarnar, eru í høgðsheitum, at forbrúkið hjá menniskjum er størri enn framleiðslan. Forbrúkið kemst – í høgðsheitum – av fólkavøkstri, umframt at menningarlond, ið fara ígjøgnum ídnaðarbroytingar, somuleiðis fara undir nýtslu av fossilum brennivinum.

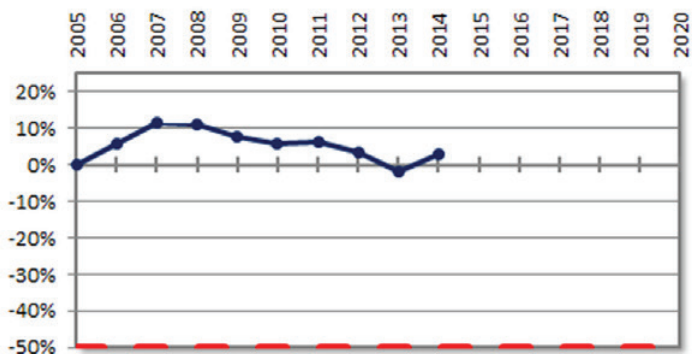
Føroyar megna ikki málini

Í 2009 fekk táverandi Innlendismálaráðharrin, Annika Olsen, handað álit

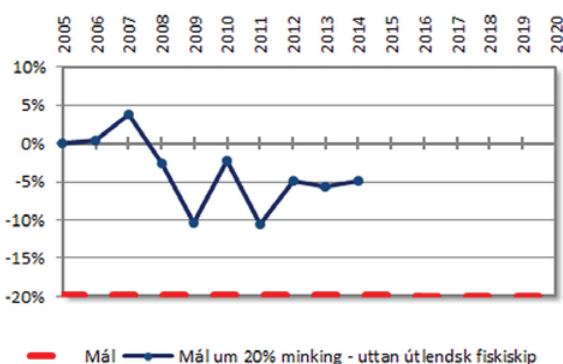
um veðurlagspolitikk fyri Føroyar. Høgðsendamálið var at finna eina gongda leið fyri hvussu útlátið í Føroyum kundi tálmast. Sum mál var sett, at í 2020 skuldi samlaða CO₂ útlátið vera 20 prosent minni enn tað var í 2005. Síðst í juli mánaði í ár, staðfesti Umhvørvisstovan, at tað hevur gingist illa at røkka málinum seinastu seks árini, hóast útlátið er minkað nakað.

Samlaða útlátið fyri Føroyar er minkað við góðum fimm prosentum í mun 2005, men enn er langt á mál at røkka teimum 20 prosentunum. Einasti glottin er innan elorkuøki, har tað ikki tykist veruleikafjart, at 75 prosent stava úr grønari orku í 2020, tí í 2014 varð 51 prosent av allari elorkuni úr varandi orkukeldum. Innan fiski-flotan og upphiting av húskjum eru ikki nøkur serlig minking, meðan útlátið á ferðsluøkinum enntá er størri nú, enn tað var í 2005.

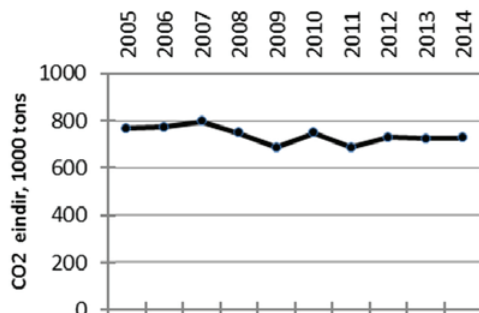
MORTAN@SOSIALURIN.FO

Mynd 3 Gongdin í útláti av vakstrarhúsgassi frá ferðslu á landi, árini 2005-2014, roknað sum munur í prosentum í mun til útlátið í 2005. Reyða punkteraða linjan vísir málið, sum er 50% undir útlátið í 2005.

Mynd 1 Gongdin í samlaða útlátinum av vakstrarhúsgassi í Føroyum tíðarskeiðið 2005-2014. Til vinstri: roknað sum munur í prosentum í mun til útlátið í 2005. Reyða punkteraða linjan vísir málið, sum er 20% undir útlátið í 2005. Til høgru: í CO₂ eindum

Brintbilum er lív lagað

Millum framløgurnar á orkuráðstevnu í Nordurlandahúsinum týsdagin, varð víst á móguleikarnar fyri brintbilum í Føroyum

– Tað liggur ikki í kortunum at fáa brintbilarnar til Føroya beint nú, men hetta er avgjört nakað, sum vit trúgva upp á fyri framtíðina, sigur Sámal av Reyni, stjóri á Reyni Service.

Reyni Service er føroyska Toyotaumboðið, og japanski bilframleiðarin hevur nú sett sær fyri, at senda 700 »Mirai« bilar á marknaðin, harav nakrir skulu royndarkoyrast í Danmark. Á japanskum merkir bilheitið »framtíð«, og leiðin móttogis brintbilum verður spádd at vera bjørt.

– Í grannalondunum verða alsamt størri krøv sett fyri hvussu stórt útlátið á bilum kann vera og hvussu langar teinar bilurin kann koyra fyri hvørja áfylling, sigur Sámal.

Sambært metingum, verður Mirai bilurin førur at koyra 500 kilometrar fyri hvørja brintáfylling, og sjálv áfyllingin tekur einans triggjar minuttir. Tað ger brintbilin sera kappingarføran í mun til el-bilarnar, tá ið tað kemur til brúka- og umhvørvisviðurskipti.

Umvegis brennikyknurnar í bilinum verður brintíð gjørt til vatn, og avlopsorkan verður til streym, sum fer í motorin. Bilurin koyrir sostatt eins og ein el-bilur, men orkuframleiðslan í bilinum loyvir honum at koyra longri strekki fyri hvørja brintáfylling.

Krevur sersømdir

Almenna Noreg eggjar sínum borgarum til at keypa umhvørvisvinarligu el-bilarnar við hópin av sersømdum. Eitt nú kunnu el-bilar ótarnaðir ferðast eftir koyribreytini hjá bussleiðum, sleppa undan bummgjaldi og nýta ókeypis parkering. Harafturat verða avgjöld tikin av bilinum, til tess at gera teir kostnaðarvinaligari.

– Í Føroyum verða avgjöld eisini tikin av bilinum, men landið

kundi saktans gjørt meiri fyri at økja um áhugan millum føroyingar at ognar sær umhvørvisvinarligari bilar. Í lóttuni rinda el-bilar til dømis sama vektgjaldi sum diesel bilar gera – tað kundi politiski myndugleikin broytt, sigur Sámal av Reyni.

Áfyllingarstøðir

Aksel Mortensgaard, stjóri fyri »Partnerskabet for Brint og Brændselsceller«, varð eisini millum fyrilestrarhaldarnar á ráðstevnunni. Hann varð knýttur at orkustýrinum undir danska umhvørvismálaráðnum í sløk 25 ár, áðrenn hann tók stjórasessin í samtakinum fyri brint og brennikyknur. Sambært honum er upplagt hjá einum lítlum oyggjasamfelagið sum Føroyum at gera royndir við øðrvísi brennievnum til bilar.

– Lutfalsliga smáu frástøðurnar í Føroyum merkir, at tað helst er nóg mikið við trimum-fýra áfyllingarstøðum, sum eru sett upp við landafrøðiligum atlitum. Tað ger somuleiðis Føroyar til eina upplagda royndarstøð fyri líknandi verkætlanir. At seta fyra áfyllingarstøðir upp, hevði helst kostað um 30 milliónir krónur, men eg ivist ikki í, at ES hevði verið áhugað at fígga ein part, segði Askel Mortensgaard á ráðstevnunni.

Fyri at loysnin verður so umhvørvisvinarlig sum gjørligt, skal brinti vinnast umvegis spalting av vatni, har hydrogen og oxygen verða skyld sundur umvegis elektrolýsu, og síðani goymd hvør sær.